

Гребенников Віктор
(м. Миколаїв)

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОСЕЛЕНЬ ПІЗНЬОЇ БРОНЗИ НА ВИСУНІ ТА НИЖНЬОМУ ІНГУЛЬЦІ

У тезах розповідається про історію досліджень різними науковими археологічними установами та окремими краєзнавцями поселень доби пізньої бронзи в районі річок Висунь та середньої і нижньої течії Інгульця в межах Миколаївської та Херсонської областей України.

Даний регіон розташований в Північному Причорномор'ї і сусідить на сході з Нижнім Подніпров'ям, а на заході - із Степовим Побужжям. Він являє собою досить пласку рівнину місцями порізану долинами невеликих степових річок і древніх балок. В добу пізньої бронзи він був щільно заселений племенами сабатинівської та їх наступниками носіями білозерської культур.

В адміністративному плані цей регіон включає в себе Березнегуватський, Казанківський і Снігурівський (західна частина) райони Миколаївської області, та східну частину Білозерського району Херсонської області.

Пошуки та виявлення поселень епохи пізньої бронзи проходять тут вже близько 100 років, проте масштабних досліджень на цих пам'ятках не проводилося, за винятком, мабуть, Репрінського городища. Воно було відкрите В.М. Ястребовим ще у 1897 році. Обстежувалося В.І. Гошкевичем у 1909 році, Ю. Крисіним (20-тих роках ХХ століття), В. Бадером (1950 році), М. Оленковським (1972-2003 роках.), співробітниками Інгульської експедиції (1974 році). У 1984 році Я.М. Гершкович і у 2013 році К.В. Горбенко провели тут розкопки. Ще на початку досліджень на поверхні були зафіксовані залишки рову і валу. Під час розкопок виявлені напівземлянки і різноманітний археологічний матеріал, який датує пам'ятку білозерською культурою.

На інших поселеннях проводився лише збір підйомного матеріалу, шурфівка або невеликі розвідувальні розкопки. В даний час, на землях цього регіону відомо понад сто стоянок і поселень пізнього бронзового віку. Однак стверджувати про його повне обстеження ще дуже передчасно. На окремих ділянках даної території пошукові роботи ще не проводилися. Але така кількість вже виявлених пам'яток, на наш погляд, вимагає їх нанесення на археологічну мапу і залучання у науковий обіг. В першу чергу, необхідно висвітлити досить багату історію їх досліджень.

Перші поселення епохи пізньої бронзи на території даного регіону були виявлені А. В. Добровольським в 1925 році на берегах середньої та нижньої течії річки Інгулець. У цей період ним була обстежена ділянка долини річки від с. Мала Сейдеменуха до с. Олександрівка (Роксандрівка), в ході якого було відкрито 20 поселень доби бронзи та черняхівської культури [1, с.78-79]. Частина знайдених А.В. Добровольським поселень була обстежена Інгулецькою експедицією Інституту археології Академії Наук УРСР (ІА АН УРСР) (керівник Л.М. Славін) у 1951 році [2]. Також в цьому році розвідувальний загін Одеського археологічного музею провів обстеження на лівому березі р. Інгулець між містом Снігурівка (тоді село) і с. Галаганівка, в ході якого були виявлені 4 поселення

епохи бронзи. Цей загін провів невеликі розкопки на поселенні у с. Старокондакове (село зараз не існує), де було знайдено залишки житлового приміщення з піччю та кераміка прикрашена пружками та шнуровим орнаментом [3, с. 204].

З 1962 і по 1983 роки велику роботу по вивченню долини р. Висунь (права притока Інгульця) провів вчитель історії Сергіївської школи Сікорський А. О. Взагалі він відкрив 164 різні археологічні об'єкти, серед яких 48 поселень і стоянок кількох культур бронзового віку [4;5]. Знайдені ним пам'ятники були в різні роки обстежені членами Миколаївської групи Одеського археологічного товариства і співробітниками Інгульської експедиції ІА АН УРСР під керівництвом Шапошникової О.Г. Також в 1971 році розвідувальний загін Миколаївського краєзнавчого музею (МКМ) під керівництвом В.І. Нікітіна провів фронтальне обстеження всіх пам'яток археології Казанківського району, в ході якого відкрив кілька поселень пізньої бронзи на берегах середньої течії р. Висунь та на схилах прилеглих стародавніх балок [6].

1974 році співробітники Інгульської експедиції ІА АН УРСР В.М. Ключинцев та В.Ф. Єлісеєв провели розвідки на берегах річок Інгулець (від її гирла до м. Снігурівка) та в нижній течії Висуні [7]. Було відкрито і обстежено близько 30 поселень і стоянок доби пізньої бронзи. Як показало вивчення автором різних звітів по розвідкам на р. Інгулець, деякі з поселень були відкриті вдруге (вперше їх відкрили у 1925 та 1951 роках) але вже під іншими назвами.

У зв'язку з підготовкою у 1986 році написання Зводу пам'яток історії та культури УРСР і зокрема, окремому тому «Миколаївська область» співробітники МКМ Гребенников В.Б. та Нікітін В.І. проводили фіксацію пам'яток археології Березнегуватського району. В ході її в долині р. Добра (права притока Висуні) було відкрито кілька поселень доби пізньої бронзи [8]. Аналогічну роботу виконали співробітники Миколаївської експедиції ІА АН УРСР Гребенников Ю.С., Ключинцев В.М., Єлісеєв В.Ф. та Балущкін О.М. в Казанківському і Снігурівському районах. Вони обстежили вже відомі пам'ятки доби бронзи та нових поселень не відкрили. Співробітники Херсонського краєзнавчого музею, готуючи том «Херсонська область» у рамках вищезгаданого Зводу, проводили такі ж обстеження в Білозерському районі [9].

2003 року співробітники Державної інспекції з охорони пам'яток культури в Миколаївській області Лобко О. Г. і Снитко І.О. провели розвідки на території Березнегуватського (р. Інгулець) і Снігурівського (Вірвчана балка) районів внаслідок, яких було відкрито кілька поселень і стоянок бронзового віку [10].

Зараз на Нижньому Інгульці велику й плідну роботу з пошуку нових пам'яток (поселень) проводить місцевий краєзнавець В.С. Стебличенко. Зокрема, ним відкрито кілька пунктів з матеріалами пізньої бронзи.

Література

1. Добровольский А.В. Древние земледельческие поселения по берегам Ингульца. – Вісник Одеської комісії краєзнавства. – Одеса: 1925. - Ч.2-3. – С.167-175.
2. Славин Л.М. Археологические исследования в районе Ингулецко-Бугского междуречья в 1951г. – Науковий архів Інституту археології НАНУ (НА ІА НАНУ), 1951/7.
3. Єсипенко А.Л. Археологічні розвідки Одеського музею у 1950-51 рр. – Археологічні пам'ятки УРСР. – 1956. - Т.6. – С.203-204.
4. Сикорский А.А., Никитин В.И., Елисеев В.Ф., Ключенцев В.Н. Памятники Повисунья. - Сабатиновская и срубная культуры: проблемы взаимосвязей востока и запада в эпоху поздней бронзы. Киев-Николаев-Южноукраинск: 1997. - С.98-108.
5. Борисова Т.А., Борисов А.В., Борисов Д.В. Сікорський Анатолій Олексійович – дослідник археологічних пам'яток Повисуння. - Магістеріум. – 2017. - Вип. 67. - Археологічні студії. - С.111-115.
6. Гребенников Ю.С., Гребенников В.Б. Археологічна розвідка в Казанковському районі Миколаївської області. – Ємінак. Науковий щоквартальник №1 (липень-вересень). Київ-Миколаїв: 2007. - С.15-28.
7. Шапошникова О.Г. и др. Отчет о работе Ингульской экспедиции в 1974г. – НА ІА НАНУ, 1974/12.
8. Снытко И.А., Гребенников В.Б. Отчет экспедиции НКМ о разведках и охранных раскопках на территории Николаевской области в 1986г. – НА ІА НАНУ, 1986/108.
9. Оленковський М.П. Пам'ятки середньої та пізньої бронзи. Археологічна карта Нижньодніпровського регіону. – Херсон:1993. - Вип. 4. – 63с.
10. Лобко О.Г., Снитко І.О. Звіт про археологічну розвідку Березнегуватського, Єланецького, Новобузького та Снігурівського районів у 2003 р. – НА ІА НАНУ, 2003/26.

Губська Тетяня

(м. Миколаїв)

ПОХОВАННЯ ЛІКАРІВ ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ. НА ТЕРИТОРІЇ МИКОЛАЇВСЬКОГО НЕКРОПОЛЯ

Досліджено місцезнаходження поховань миколаївських лікарів ХІХ-початку ХХст. на старому миколаївському некрополі

Миколаївський християнський цвинтар вперше з'явився на плані міста в 1790р., коли архітектор І.І. Князєв вперше визначив місця розташування житлових кварталів, вулиць, майбутніх ринків тощо. [1, с.32]